

Informe sobre la proposta d'ampliació de la declaració de BIC del Grau Vell de Sagunt

Autor: Comissió de Llegat Històric i Artístic

Coordinadora: Carmen Morenilla Talens

Aprovació: Ple de 29 de gener de 2007

1. Justificació

Amb data de 21 de novembre del 2006 entra en el Consell Valencià de Cultura la petició del director general de Patrimoni Cultural Valencià i Museus, Sr. Manuel Muñoz Ibáñez, d'un informe sobre l'ampliació de la declaració de Bé d'Interés Cultural (BIC) del Grau Vell de Sagunt.

La present proposta d'ampliació té com a fonament la sol·licitud presentada en el seu dia per la Sra. Carmen Aranegui, catedràtica d'Arqueologia de la Universitat de València i responsable de nombroses excavacions en l'esmentat enclavament, i també la informació favorable procedent d'informes diversos, entre ells un del Consell Valencià de Cultura, redactat a instàncies de la Sra. Aranegui i aprovat en sessió plenària de setembre del 2005.

L'informe citat va ser precedit per una visita del 14 de juliol de 2005 al Grau Vell de Sagunt de part de membres de la Comissió de Llegat Històric i Patrimoni, en la qual es va comptar amb la presència i la col·laboració de la Sra. Aranegui, la Sra. Emilia Hernández (directora del Museu de Sagunt), el Sr. Manuel Civera (regidor de Cultura de Sagunt) i la Sra. Glòria Calero (alcaldessa de Sagunt).

S'adjunta com a documentació complementària l'informe del Consell Valencià de Cultura de setembre de 2005 (veure Annex).

2. Informació

El jaciment del Grau Vell de Sagunt va ser declarat BIC com a Zona Arqueològica segons el Decret 78/1992 d'11 de maig de 1992 del Govern Valencià. Les

successives intervencions en el jaciment han posat de manifest la importància d'este enclavament portuari, els orígens del qual es remunten al segle V a.n.e. En este moment es tracta del jaciment portuari més important del Golf de València, i pot aportar una gran informació sobre el comerç marítim, la navegació i les construccions portuàries valencianes (vegeu l'informe previ del Consell Valencià de Cultura per a informació addicional).

La delimitació del BIC segons Decret 78/1992 ha quedat obsoleta a causa de les intervencions següents:

- les obres d'instal·lació d'un gasoducte i el preceptiu seguiment arqueològic, que han tret a la llum enterraments romans
- les intervencions arqueològiques realitzades amb motiu de les obres d'instal·lació del drenatge d'aigües pluvials, que han permés obtenir noves dades sobre l'extensió de l'àrea portuària;
- els treballs de seguiment dels dragatges dl sector subaquàtic de l'entorn, dels quals es desprén l'existència de restes d'antics naufragis.

3. Consideracions

De la informació existent (documentació, llibres específics, visites de membres del Consell Valencià de Cultura) es deduïx la necessitat ampliar els límits de la Zona Arqueològica del Grau Vell perquè incloguen totes les estructures constructives d'habitació aparegudes i els jaciments subaquàtics coneguts.

El lamentable estat de conservació de les restes fa necessari que es tornen a recordar les recomanacions que va fer el Consell Valencià de Cultura en setembre del 2005, les quals es referixen no solament a les restes sinó també a la necessitat de posar-les en valor creant les infraestructures necessàries per al seu coneixement i aprofitament per part de la ciutadania.

4. Conclusions

Estudiada l'àmplia documentació existent sobre el Grau Vell de Sagunt i sobre la proposta d'ampliació de la declaració de BIC, la Comissió de Llegat acorda:

- 1) Informar favorablement la proposta d'ampliació de la declaració de BIC del Grau Vell de Sagunt segons Decret 78/1992 del Govern Valencià.

- 2) Recordar les recomanacions del Consell Valencià de Cultura de setembre del 2005 (vegeu l'informe adjunt) pel que fa a la necessitat de consolidació de les restes arqueològiques existents i la programació de noves excavacions i investigacions subsegüents, i a la creació d'infraestructures que permeten el coneixement i l'aprofitament del BIC per part dels ciutadans.

Enviar a: Direcció General de Patrimoni, Ajuntament de Sagunt, Federació de Municipis de Comunitat Valenciana i a la Sra. Carmen Aranegui.

Annex. Informe precedent aprovat en setembre de 2005

Informe sobre el Grau Vell de Sagunt

Autor: Comissió de Llegat Històric i artístic
Coordinadores: Isabel Morant i Carmen Morenilla
Ple: 30 de setembre de 2005

a. Justificació

Amb data d'entrada 12 de maig dirigeix un escrit la Profa. Carmen Aranegui al President del Consell Valencià de Cultura sobre la situació actual del Grau Vell de Sagunt, demanant la intervenció del CVC al respecte.

En us de les seues competències la Comissió de Govern encarrega l'elaboració d'un informe respecte del tema a la Comissió de Patrimoni i Llegat Històric, la qual en la seua sessió de juny delega en les Sres. Isabel Morant i Carmen Morenilla la preparació de l'esmentat informe.

b. Informació

La Profa. Carmen Aranegui ha presentat al CVC un escrit amb diversa documentació adjunta: carta remesa al Conseller de Cultura, Avantprojecte d'actuacions, fotografies de l'estat actual del BIC del Grau Vell de Sagunt i plànols de les actuacions portuàries i industrials previstes.

Les Sres. Morant i Morenilla tenen coneixement del llibre publicat per la Sra. Aranegui, *Sagunto. Oppidum, emporio y municipio romano*, Barcelona 2004, que conté informació altament qualificada i molt interessant per a l'informe que es demana.

Les Sres. Morant i Morenilla tenen informació directa de la situació del BIC i el seu entorn per una visita que han fet el passat 14 de juliol, per a la qual han tingut la col·laboració de la Sra. Aranegui, la Sra. Emilia Hernández (Directora del Museu de Sagunt), el Sr. Manuel Civera (regidor de cultura de Sagunt) i la Excm. Sra. Glòria Calero (Alcaldessa de Sagunt). S'aporten fotografies fetes durant la visita.

c. Consideracions

c.1. El hàbitat del Grau Vell de Sagunt es creà a finals del segle VI a.n.e. com a una etapa en un circuit comercial format per les ciutats de la costa sud, les ibèriques de l'est peninsular, les colònies fenícies d'Ibiça i Cartago i les focenses d'Ampúries i Marsella.

La poca activitat portuària durant el segle XIX, vinculada fonamentalment a la comercialització de la taronja, desapareix a inicis del segle XX, quan es construeix el nou port lligat a l'activitat siderúrgica dels Alts Forns; les deixalles d'aquestes indústries provoquen una contaminació de la sorra que invaliden les terres voltaneres al Grau Vell per a la seua explotació turística i urbanística, per la qual cosa el Grau Vell no ha patit els efectes destructors que la resta d'instal·lacions equiparables a la costa del Mediterrani, el que ha permés la realització d'excavacions amb resultats molts significatius.

Les excavacions demostren l'existència de nivells d'ocupació des de al menys el final del segle VI a.n.e. fins el segle VI n.e., sense interferències d'èpoques més recents, la qual cosa converteix aquest lloc arqueològic en idoni per documentar l'evolució portuària d'Arse-Saguntum. També es conclou la importància capdal del lloc no tan per la monumentalitat de les restes com pel fet de mantenir la tipologia d'un tipus d'instal·lació no documentada en altres indrets per efecte de la destrucció posterior; tanmateix el que ha estat excavat no abarca la totalitat del jaciment.

c.2. El Grau Vell es declarat BIC en 1993, fixant-se un entorn de protecció en el seu moment considerat suficient, atenent les circumstàncies concretes de l'indret, que estava vorejat d'un marjal sense activitat econòmica. Aquestes circumstàncies donaven una suficient protecció legal i de fet al lloc arqueològic.

c.3. Des de l'any 2000 el que era un marjal sense activitat s'ha convertit en una àrea d'explotació portuària amb importants interessos econòmics, que ha fet desaparèixer la marjal mitjançant constants moviments de remoció de terres. Les obres que les diverses empreses estan portant a terme complixen amb la legalitat vigent fent cates en els terrenys voraners del BIC abans d'actuar; del resultat de les quals ha estat obligat variar el traçat d'algunes canalitzacions. Aquestes cates, que es limiten a les mínimes imprescindibles per complir amb la legislació vigent, deixen entreveure l'existència, ja expressada en forma d'hipòtesis, d'altres components del Grau Vell, per la conservació i posterior excavació dels quals cal una modificació del perímetre de l'entorn del BIC.

c.4. L'estat de conservació de les restes excavades és lamentable. L'abandonament ha provocat que la brossa oculte grans parts, la qual cosa provoca problemes per als especialistes que entren al recinte vallat. No es pot complir amb cap funció de tipus pedagògic per la manca de tot tipus d'indicació.

c.5. Uns centenars de metres abans del Grau Vell existeix una alqueria amb restes romanes, que no ha estat afectada per cap intervenció urbanística, però tampoc té cap tipus de protecció, la alqueria de San Marcos.

c.6. L'Ajuntament de Sagunt, preocupat per la eventual destrucció de restes arqueològiques i per la necessitat de millorar la situació del BIC, d'acord amb propostes presentades amb anterioritat a l'actual per la Profa. Aranegui, ha mantingut converses amb l'Autoritat Portuària, que en aquell moment i amb les condicions i pressupost presentat, estava disposada a finançar el projecte de consolidació de les restes. Posteriorment la Profa. Aranegui ha realitzat un nou estudi de la situació i preparat el document que ha remés a Conselleria, Ajuntament i al CVC, que comporta una petició d'ampliació de l'entorn de protecció i un nou

pressupost d'actuacions considerablement més elevat que l'anterior, que no es qüestionat per l'Ajuntament, però que supera amb molt la quantitat que l'Autoritat Portuària havia manifestat que estava disposada a finançar.

d. Conclusions

De la documentació aportada i de la informació recopilada en la visita del Grau Vell, es considera:

1 El Grau Vell constitueix un *unicum* en tota la costa mediterrània per les circumstàncies concretes que han afavorit la seua conservació fins al moment actual.

2 L'entorn de protecció del BIC, que fou declarat en 1993, es considera que actualment, atenent a les noves circumstàncies i possibilitats d'actuacions industrials, es insuficient per a garantir el compliment del que la llei assenyala als BIC.

3 El BIC i l'entorn de protecció actual es troben en una situació d'abandonament molt lamentable, per la qual cosa es fa necessari una actuació urgent de consolidació i d'ampliació de les excavacions.

4 Per a complir amb les finalitats pedagògiques i eventualment turístiques podria ser utilitzada l'alqueria de San Marcos, de manera que es conservaria un edifici amb valors patrimonials per a usos culturals.

5 El que abans era un marjal sense activitat econòmica s'ha transformat en un lloc amb forts interessos econòmics, amb participació de nombroses empreses importants, que podrien col·laborar amb l'Autoritat Portuària en el finançament de les actuacions necessàries al voltant del lloc arqueològic.

6 Per les converses mantingudes amb les autoritats municipals i culturals queda manifesta la bona voluntat de la Direcció General de Patrimoni, de l'Ajuntament i de l'Autoritat Portuària. Aquesta voluntat, però, no ha estat contrastada amb el nou pressupost d'actuació presentat per la Profa. Aranegui.

7 Les dades anteriors ens porten a formular les següents propostes:
a) proposem a la Direcció General de Patrimoni que estudi l'ampliació de l'entorn del BIC aprovat en 1993;

b) proposem a l'Ajuntament de Sagunt que inici mesures de protecció de l'alqueria de San Marcos, siga iniciant l'expedient de declaració de Bé de Rellevància Local, siga sol·licitant a la Direcció General de Patrimoni que inici l'expedient de declaració de BIC;

c) proposem al CVC que, en tant que organisme preocupat per la cultura valenciana, que ja ha intervingut en ocasions anteriors respecte al patrimoni saguntí, prepare un encontre de les parts implicades, es a dir, Direcció General de Patrimoni, Ajuntament amb el assessorament de la Profa. Aranegui, l'Autoritat Portuària i una representació de les empreses que estan

treballant a la zona, per tal de pulsar les voluntats i possibilitats de finançament de les actuacions que es consideren necessàries.

e. Responsables

Per delegació de la Comissió de Patrimoni i Llegat històric han realitzat aquest informe Isabel Morant i Carmen Morenilla.